

ΕΛ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Κατευθυντήριες γραμμές

για τον καθορισμό των δημοσιονομικών διορθώσεων που πρέπει να γίνονται στις δαπάνες που χρηματοδοτούνται από την Ένωση στο πλαίσιο της επιμερισμένης διαχείρισης, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με τους κανόνες περί δημόσιων συμβάσεων

Περιεχόμενα

1.	Εισαγωγή	3
1.1.	Στόχος και πεδίο εφαρμογής των κατευθυντήριων γραμμών	3
1.2.	Νομική βάση και έγγραφα αναφοράς	5
1.2.1.	<i>Κατευθυντήριες γραμμές για τις δημοσιονομικές διορθώσεις</i>	<i>5</i>
1.2.2.	<i>Ενωσιακό δίκαιο που εφαρμόζεται για την ανάθεση συμβάσεων οι οποίες δεν υπόκεινται (ή δεν υπόκεινται πλήρως) στις οδηγίες για τις δημόσιες συμβάσεις</i>	<i>6</i>
1.3.	Κριτήρια που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την επιλογή του διορθωτικού συντελεστή που πρέπει να εφαρμοστεί	7
2.	Κύριοι τύποι παρατυπιών και αντίστοιχα ποσοστά δημοσιονομικών διορθώσεων.....	9
2.1.	Προκήρυξη διαγωνισμού για την ανάθεση σύμβασης και συγγραφή υποχρεώσεων ..	9
2.2.	Αξιολόγηση των προσφορών	17
2.3.	Εκτέλεση της σύμβασης.....	20

1. Εισαγωγή

1.1. Στόχος και πεδίο εφαρμογής των κατευθυντήριων γραμμών

Οι κατευθυντήριες γραμμές για τις δημοσιονομικές διορθώσεις πρέπει να εφαρμόζονται κατά κύριο λόγο σε περιπτώσεις παρατυπιών που παραβιάζουν τους κανόνες περί δημοσίων συμβάσεων που ισχύουν για τις χρηματοδοτούμενες από τον προϋπολογισμό της Ένωσης συμβάσεις και υπόκεινται στη μέθοδο της επιμερισμένης διαχείρισης. Οι εν λόγω κανόνες για τις δημόσιες συμβάσεις θεσπίζονται στις οδηγίες για τις δημόσιες συμβάσεις, όπως αναφέρεται στο τμήμα 1.2 (εφεξής — «οδηγίες») και στο σχετικό εθνικό δίκαιο.

Οι διορθωτικοί συντελεστές που παρέχονται στο τμήμα 2 ισχύουν και για συμβάσεις που δεν υπόκεινται (ή δεν υπόκεινται πλήρως) στις οδηγίες¹. Οι συντελεστές, από 5 % έως 100 %, που προβλέπονται στο τμήμα 2 είναι ίδιοι με εκείνους που προβλέπονται στην απόφαση της Επιτροπής, της 19ης Οκτωβρίου 2011, για την έγκριση κατευθυντήριων γραμμών όσον αφορά τις αρχές, τα κριτήρια καθώς και τις ενδεικτικές κλίμακες που πρέπει να εφαρμόζονται όσον αφορά τις δημοσιονομικές διορθώσεις στις οποίες προβαίνει η Επιτροπή, σύμφωνα με τα άρθρα 99 και 100 του κανονισμού (ΕΚ) 1083/2006¹ του Συμβουλίου (εφεξής— «απόφαση σχετικά με τις δημοσιονομικές διορθώσεις»). Για τα άρθρα 97 και 98 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1198/2006 του Συμβουλίου, της 27ης Ιουλίου 2006, έχει αναπαραχθεί η ίδια κλίμακα διορθωτικών συντελεστών, *mutatis mutandis*, στις «κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις αρχές των δημοσιονομικών διορθώσεων, τα κριτήρια και τις ενδεικτικές κλίμακες που πρέπει να εφαρμόζονται όσον αφορά τις δημοσιονομικές διορθώσεις στις οποίες προβαίνει η Επιτροπή, στο πλαίσιο του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1198/2006 του Συμβουλίου», που ισχύουν για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας (εφεξής - «κατευθυντήριες γραμμές ΕΤΑ»). Για το άρθρο 44 της απόφασης 2007/435/ΕΚ του Συμβουλίου, της 25ης Ιουνίου 2007, το άρθρο 46 της απόφασης αριθ. 573/2007/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Μαΐου 2007, το άρθρο 48 της απόφασης αριθ. 574/2007/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Μαΐου 2007, και το άρθρο 46 της απόφασης αριθ. 575/2007/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Μαΐου 2007, εφαρμόστηκε επίσης παρόμοια προσέγγιση μέσω της απόφασης C(2011) 9771 της Επιτροπής, της 22ας Δεκεμβρίου 2011, για την έγκριση κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με τις αρχές, τα κριτήρια καθώς και τις ενδεικτικές κλίμακες που πρέπει να εφαρμόζονται όσον αφορά τις δημοσιονομικές διορθώσεις στις οποίες προβαίνει η Επιτροπή στο πλαίσιο των τεσσάρων ταμείων του γενικού προγράμματος «Αλληλεγγύη και διαχείριση των μεταναστευτικών ροών» (εφεξής «απόφαση IF, ERFIII, EBF και RF για τις δημοσιονομικές διορθώσεις»).

Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές αντικαθιστούν και επικαιροποιούν τις προηγούμενες κατευθυντήριες γραμμές για το ίδιο θέμα (βλέπε αιτιολογική σκέψη 5 της παρούσας απόφασης). Οι επικαιροποιημένες κατευθυντήριες γραμμές αντικατοπτρίζουν την εμπειρία που αποκτήθηκε από την εφαρμογή των προηγούμενων κατευθυντήριων γραμμών και σκοπεύει να παράσχει διευκρινίσεις σχετικά με το επίπεδο των διορθώσεων που θα πρέπει να εφαρμόζονται σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας και λαμβανομένης υπόψη της σχετικής νομολογίας. Οι κυριότερες διαφορές σε σύγκριση με τις προηγούμενες κατευθυντήριες γραμμές είναι οι εξής: 1) διευκρινίζεται το επίπεδο των διορθώσεων που πρέπει να εφαρμόζονται σε ορισμένες

¹ C(2011) 7321 final.

περιπτώσεις, με την εισαγωγή σαφέστερων κριτηρίων· 2) συμπεριλαμβάνονται περαιτέρω παρατυπίες που δεν προσδιορίζονταν στις προηγούμενες κατευθυντήριες γραμμές, αλλά αντιστοιχούν σε παρατυπίες που διαπιστώθηκαν στη διάρκεια ενωσιακών λογιστικών ελέγχων και για τις οποίες έχουν γίνει δημοσιονομικές διορθώσεις· 3) εναρμονίζεται το επίπεδο των διορθώσεων που καλύπτουν συμβάσεις που υπόκεινται στις οδηγίες και στις αρχές της Συνθήκης. Επιπλέον, διευρύνεται το πεδίο εφαρμογής των κατευθυντήριων γραμμών, επειδή οι νέες κατευθυντήριες γραμμές εφαρμόζονται και σε άλλες δαπάνες επιπλέον των δαπανών των διαρθρωτικών ταμείων ή του Ταμείου Συνοχής.

Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές πρέπει να εφαρμόζονται για τις δημοσιονομικές διορθώσεις που συνδέονται με παρατυπίες που διαπιστώθηκαν μετά την ημερομηνία έκδοσης των παρουσών κατευθυντήριων γραμμών. Σε σχέση με τα ευρήματα του ελέγχου και τις δημοσιονομικές διορθώσεις των διαρθρωτικών ταμείων, του Ταμείου Συνοχής, του ΕΤΑ και των τεσσάρων ταμείων του γενικού προγράμματος «Αλληλεγγύη και διαχείριση των μεταναστευτικών ροών», για τις οποίες η διαδικασία αντιπαράθεσης με το κράτος μέλος βρισκόταν σε εξέλιξη κατά την ημερομηνία έκδοσης των παρουσών κατευθυντήριων γραμμών, η Επιτροπή θα εφαρμόσει τις προηγούμενες κατευθυντήριες γραμμές (όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 5 της παρούσας απόφασης) ή τις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές, διασφαλίζοντας ότι ο διορθωτικός συντελεστής θα είναι ο πλέον ευνοϊκός για το κράτος μέλος.

Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές συνεκτιμούν επίσης την ανάγκη να διορθωθούν οι αξιολογήσεις των διαδικασιών υποβολής προσφορών που επηρεάζονται από συγκρούσεις συμφερόντων και για τον σκοπό αυτό έχει συμπεριληφθεί στο τμήμα 2 ένας ειδικός τύπος παρατυπίας (βλ. παρατυπία αριθ. 21).

Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές αποτελούν επίσης απάντηση στη σύσταση που διατύπωσε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά τη διαδικασία απαλλαγής του 2010 για την εναρμονισμένη αντιμετώπιση των σφαλμάτων στις διαδικασίες δημόσιων συμβάσεων στους ακόλουθους τομείς πολιτικής: Γεωργία και φυσικοί πόροι, συνοχή, ενέργεια και μεταφορές και για τη βελτίωση της εναρμόνισης της ποσοτικής εκτίμησης, εκ μέρους του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου και της Επιτροπής, των παρατυπιών στις διαδικασίες δημόσιων συμβάσεων. Η Επιτροπή καλεί το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο να εφαρμόζει τις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές στο πλαίσιο του ελεγκτικού έργου του, προκειμένου να υλοποιηθεί η σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Οι τύποι παρατυπιών που περιγράφονται στο τμήμα 2 είναι οι συνηθέστεροι τύποι παρατυπιών. Άλλες παρατυπίες που δεν αναφέρονται στο εν λόγω τμήμα θα πρέπει να αντιμετωπίζονται σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας και, όπου είναι δυνατόν, κατ' αναλογία με τους τύπους των παρατυπιών που καθορίζονται στις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές.

Εάν η Επιτροπή διαπιστώσει παρατυπίες σχετικά με τη μη συμμόρφωση προς τους κανόνες για τις δημόσιες συμβάσεις, θα καθορίσει το ποσό της δημοσιονομικής διόρθωσης που πρέπει να επιβληθεί σύμφωνα με τις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές. Το ποσό της δημοσιονομικής διόρθωσης υπολογίζεται με βάση το ποσό των δαπανών που δηλώνονται στην Επιτροπή και που σχετίζονται με τη σύμβαση (ή μέρος αυτής) που αφορά η παρατυπία. Στο ποσό των δαπανών που επηρεάζονται από τις παρατυπίες και οι οποίες έχουν δηλωθεί στην Επιτροπή στο πλαίσιο της προκειμένης σύμβασης εφαρμόζεται ο κατάλληλος διορθωτικός συντελεστής. Ο ίδιος διορθωτικός συντελεστής πρέπει να εφαρμόζεται επίσης σε κάθε μελλοντική δαπάνη που σχετίζεται με την ίδια σύμβαση που αφορά η συγκεκριμένη παρατυπία, πριν οι δαπάνες

πιστοποιηθούν στην Επιτροπή. Πρακτικό παράδειγμα: Το ποσό των δαπανών που δηλώνονται στην Επιτροπή για σύμβαση έργων που συνάφθηκε μετά την εφαρμογή παράνομων κριτηρίων είναι 10 000 000 ευρώ. Αν ο εφαρμοστέος διορθωτικός συντελεστής είναι 25 %, το ποσό που πρέπει να αφαιρεθεί από τη δήλωση δαπανών προς την Επιτροπή ανέρχεται σε 2 500 000 ευρώ. Ως εκ τούτου, η χρηματοδότηση της Ένωσης θα μειωθεί με βάση τον σχετικό συντελεστή χρηματοδότησης. Εάν στη συνέχεια οι εθνικές αρχές προτίθενται να δηλώσουν περαιτέρω δαπάνες με αντικείμενο την ίδια σύμβαση που επηρεάζονται από την ίδια παρατυπία, οι εν λόγω δαπάνες θα πρέπει να υπόκεινται στον ίδιο διορθωτικό συντελεστή. Στο τέλος, η συνολική αξία των πληρωμών που σχετίζονται με τη σύμβαση διορθώνεται με βάση τον ίδιο διορθωτικό συντελεστή.

Παρατυπίες εντοπίζουν και τα κράτη μέληⁱⁱ στην περίπτωση αυτή, οφείλουν να προβούν στις αναγκαίες διορθώσεις. Συνιστάται στις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών κατά τη διόρθωση παρατυπιών που διαπιστώνονται από τις υπηρεσίες τους να εφαρμόζουν τα ίδια κριτήρια και συντελεστές, εκτός αν εφαρμόζουν αυστηρότερα πρότυπα.

1.2. Νομική βάση και έγγραφα αναφοράς

Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές συνεκτιμούν το άρθρο 80 παράγραφος 4 του κανονισμού (ΕΕ, Ευρατόμ) αριθ. 966/2012 σχετικά με τους δημοσιονομικούς κανόνες που εφαρμόζονται στον γενικό προϋπολογισμό της Ένωσης, τους τομεακούς κανόνες που ισχύουν για την ενωσιακή συγχρηματοδότηση, που υπόκειται στη μέθοδο της επιμερισμένης διαχείρισης, τις οδηγίεςⁱⁱⁱ, καθώς και τα έγγραφα αναφοράς που προσδιορίζονται στα τμήματα 1.2.1 και 1.2.2, δηλαδή την απόφαση σχετικά με τις δημοσιονομικές διορθώσεις, τις κατευθυντήριες γραμμές ΕΤΑ και την ερμηνευτική ανακοίνωση της Επιτροπής αριθ. 2006/C 179/02 σχετικά με το «κοινοτικό δίκαιο που ισχύει για την ανάθεση συμβάσεων οι οποίες δεν υπόκεινται ή δεν υπόκεινται πλήρως στις διατάξεις των οδηγιών περί δημοσίων συμβάσεων».

Στο τμήμα 2 γίνεται αναφορά στην οδηγία 2004/17/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 2004, περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των ταχυδρομικών υπηρεσιών², και στην οδηγία 2004/18/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 2004, περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης δημόσιων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών³. Εάν μια διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης ή σύμβαση διέπεται από προγενέστερη ή μεταγενέστερη οδηγία, η διόρθωση θα γίνεται σύμφωνα με το τμήμα 2, εφόσον είναι εφικτό, ή κατ' αναλογία προς τις περιπτώσεις που περιγράφονται στο εν λόγω τμήμα. Επιπλέον, οι διάφορες εθνικές διατάξεις περί δημοσίων συμβάσεων με τις οποίες μεταφέρονται οι προαναφερόμενες οδηγίες πρέπει επίσης να θεωρούνται σημείο αναφοράς κατά την ανάλυση των επίμαχων παρατυπιών.

1.2.1. Κατευθυντήριες γραμμές για τις δημοσιονομικές διορθώσεις

Η απόφαση σχετικά με τις δημοσιονομικές διορθώσεις ισχύει για την περίοδο προγραμματισμού 2007-2013^{iv} και καθορίζει το γενικό πλαίσιο και τις κλίμακες των κατ' αποκοπήν δημοσιονομικών διορθώσεων που εφαρμόζονται από την Επιτροπή στο πλαίσιο της μεθόδου επιμερισμένης διαχείρισης για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό

² ΕΕ L 134 της 30.4.2004, σ. 1-113.

³ ΕΕ L 134 της 30.4.2004, σ. 114-240.

Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής. Οι κατευθυντήριες γραμμές ΕΤΑ ακολουθούν επίσης την ίδια προσέγγιση που θεσπίζεται στην απόφαση σχετικά με τις δημοσιονομικές διορθώσεις. Οι εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές ακολουθούν την ίδια λογική και κλίμακα των διορθώσεων. Η απόφαση IF, ERFIII, EBF και RF σχετικά με τις δημοσιονομικές διορθώσεις ακολουθεί την ίδια προσέγγιση όσον αφορά τα τέσσερα ταμεία του γενικού προγράμματος «Αλληλεγγύη και διαχείριση των μεταναστευτικών ροών». Το έγγραφο VI/5330/97 καθορίζει κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των οικονομικών συνεπειών κατά την κατάρτιση της απόφασης σχετικά με την εκκαθάριση των λογαριασμών του ΕΓΤΠΕ-τμήμα Εγγυήσεων.

1.2.2. Ενωσιακό δίκαιο που εφαρμόζεται για την ανάθεση συμβάσεων οι οποίες δεν υπόκεινται (ή δεν υπόκεινται πλήρως) στις οδηγίες για τις δημόσιες συμβάσεις

Όπως ορίζεται στην ερμηνευτική ανακοίνωση της Επιτροπής αριθ. 2006/C 179/02 σχετικά με το κοινοτικό δίκαιο που ισχύει για την ανάθεση συμβάσεων οι οποίες δεν υπόκεινται ή δεν υπόκεινται πλήρως στις διατάξεις των οδηγιών περί δημοσίων συμβάσεων (στο εξής: «η ερμηνευτική ανακοίνωση»), το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιβεβαίωσε ότι «οι κανόνες και οι αρχές της Συνθήκης ΕΚ εφαρμόζονται επίσης στις συμβάσεις που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των οδηγιών».

Σύμφωνα με τα σημεία 1.1 και 1.2 της ερμηνευτικής ανακοίνωσης, οι αναθέτουσες αρχές των κρατών μελών πρέπει να συμμορφώνονται με τους κανόνες και τις αρχές της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κάθε φορά που συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Συνθήκης. Μεταξύ των αρχών αυτών περιλαμβάνονται η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων (άρθρο 34 ΣΛΕΕ), το δικαίωμα εγκατάστασης (άρθρο 49 της ΣΛΕΕ) και η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών (άρθρο 56 της ΣΛΕΕ), η απαγόρευση των διακρίσεων και η ίση μεταχείριση, η διαφάνεια, η αναλογικότητα και η αμοιβαία αναγνώριση.

Το Δικαστήριο έχει αναπτύξει μία σειρά βασικών προτύπων για την ανάθεση των δημόσιων συμβάσεων, τα οποία απορρέουν άμεσα από τους κανόνες και τις αρχές της συνθήκης ΕΚ. Οι αρχές της ίσης μεταχείρισης και της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας εμπερικλείουν την υποχρέωση της διαφάνειας. Η εν λόγω υποχρέωση, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου⁴, «συνίσταται στη διασφάλιση, υπέρ όλων των ενδεχομένων αναδόχων, προσήκοντος βαθμού δημοσιότητας που να καθιστά δυνατό το άνοιγμα της αγοράς υπηρεσιών στον ανταγωνισμό καθώς και τον έλεγχο του αμερόληπτου χαρακτήρα των διαδικασιών διαγωνισμού».

Η έννοια του «προσήκοντος βαθμού δημοσιότητας»^{vi} πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα των αρχών που κατοχυρώνονται στη Συνθήκη, όπως έχουν ερμηνευτεί από το Δικαστήριο και όπως συνοψίζονται στην ερμηνευτική ανακοίνωση.

Σύμφωνα με τις αποφάσεις του Δικαστηρίου στις υποθέσεις C-412/04⁴, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-147/06 και C-148/06⁵, και C-507/03⁶, στο πλαίσιο μιας διαδικασίας παράβασης, όταν προβάλλεται ο ισχυρισμός περί μη συμμόρφωσης με τους κανόνες και τις αρχές της Συνθήκης, «εναπόκειται στην Επιτροπή να αποδείξει ότι»

⁴ Επιτροπή κατά Ιταλίας Συλλογή I-619, 2008.

⁵ SECAP SpA and Santorso Soc. κατά Comune di Torino Συλλογή I-3565, 2008.

⁶ Επιτροπή κατά Ιταλίας Συλλογή I-619, 2007.

- μολονότι μια σύμβαση δεν υπόκειται (ή δεν υπόκειται πλήρως) στις διατάξεις των οδηγιών, η επίμαχη σύμβαση «παρουσίαζε, για μια επιχείρηση εγκατεστημένη σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο της οικείας αναθέτουσας αρχής, βέβαιο ενδιαφέρον και

- ότι η επιχείρηση αυτή, καθόσον δεν είχε πρόσβαση στις κατάλληλες πληροφορίες πριν από τη σύναψη της συμβάσεως αυτής, δεν ήταν σε θέση να εκδηλώσει το ενδιαφέρον της για τη σύμβαση αυτή»^{vii}.

Σύμφωνα με τη σκέψη 34 της απόφασης στην υπόθεση C-507/03, «μια απλή υπόδειξη από [την Επιτροπή] (...) για την ύπαρξη καταγγελίας που της απευθύνθηκε σε σχέση με την επίμαχη σύμβαση δεν μπορεί να αρκεί για να αποδείξει ότι η εν λόγω σύμβαση παρουσίαζε βέβαιο διασυνοριακό ενδιαφέρον και να βεβαιώσει, ως εκ τούτου, την ύπαρξη παραβάσεως».

Στο πλαίσιο αυτό, όταν επισημαίνονται περιπτώσεις προφανούς μη τήρησης των αρχών της διαφάνειας και της απαγόρευσης των διακρίσεων στις συμβάσεις που δεν υπόκεινται (ή δεν υπόκεινται πλήρως) στις διατάξεις των οδηγιών, είναι αναγκαίο να καθοριστεί αν υπάρχουν στοιχεία που να τεκμηριώνουν διασυνοριακό ενδιαφέρον, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται τα εξής:

- το αντικείμενο της σύμβασης,
- η εκτιμώμενη αξία της, οι ιδιαιτερότητες του συγκεκριμένου τομέα (μέγεθος και δομή της αγοράς, εμπορικές πρακτικές κ.λπ.),
- η γεωγραφική θέση του τόπου εκτέλεσης της σύμβασης,
- αποδεικτικά στοιχεία για την υποβολή προσφορών από άλλα κράτη μέλη ή για το εκδηλωμένο ενδιαφέρον από εταιρείες από διαφορετικό κράτος μέλος.

Ανεξάρτητα από την ύπαρξη βέβαιου διασυνοριακού ενδιαφέροντος^{viii} σε σχέση με δεδομένη σύμβαση που δεν υπόκειται (ή δεν υπόκειται πλήρως) στις διατάξεις των οδηγιών, είναι αναγκαίο να εξεταστεί αν οι δαπάνες που δηλώθηκαν για την εν λόγω σύμβαση είναι σύμφωνες με τους εθνικούς κανόνες για τις δημόσιες συμβάσεις.

Σε περίπτωση διασυνοριακού ενδιαφέροντος ή μη συμμόρφωσης με την εθνική νομοθεσία, η Επιτροπή μπορεί να προτείνει την εφαρμογή δημοσιονομικών διορθώσεων με βάση τα κριτήρια που ορίζονται στη συνέχεια, στο τμήμα 1.3 και με τους διορθωτικούς συντελεστές που ορίζονται στο τμήμα 2. Κατά την αξιολόγηση των περιπτώσεων μη συμμόρφωσης προς την εθνική νομοθεσία περί δημόσιων συμβάσεων, η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη της τους εθνικούς ερμηνευτικούς κανόνες των αρμόδιων εθνικών αρχών.

1.3. Κριτήρια που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την επιλογή του διορθωτικού συντελεστή που πρέπει να εφαρμοστεί

Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές καθορίζουν μια σειρά διορθωτικών συντελεστών (5 %, 10 %, 25 % και 100 %) που εφαρμόζονται στις δαπάνες της σύμβασης. Λαμβάνεται υπόψη η σοβαρότητα της παρατυπίας και η αρχή της αναλογικότητας. Οι εν λόγω διορθωτικοί

συντελεστές εφαρμόζονται όταν δεν είναι δυνατόν να ποσοτικοποιηθούν με ακρίβεια οι δημοσιονομικές επιπτώσεις για την επίμαχη σύμβαση.

Η σοβαρότητα της παρατυπίας που οφείλεται σε μη συμμόρφωση με τους κανόνες περί δημοσίων συμβάσεων και οι επακόλουθες οικονομικές επιπτώσεις στον προϋπολογισμό της Ένωσης αποτιμώνται σε συνάρτηση με τους ακόλουθους παράγοντες: επίπεδο ανταγωνισμού, διαφάνεια και ίση μεταχείριση. Εάν στην προκειμένη περίπτωση η μη συμμόρφωση είχε αποτρεπτικό αποτέλεσμα για τους δυνητικούς υποβάλλοντες προσφορά ή εάν η μη συμμόρφωση είχε σαν αποτέλεσμα η σύμβαση να ανατεθεί σε άλλον υποβάλλοντα προσφορά από εκείνον στον οποίο θα έπρεπε να είχε ανατεθεί, υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι η παρατυπία είναι σοβαρή.

Όταν η παρατυπία είναι μόνο τυπικού χαρακτήρα χωρίς πραγματική ή πιθανή δημοσιονομική επίπτωση, δεν θα γίνεται καμία διόρθωση.

Σε περίπτωση που διαπιστώνονται διάφορες παρατυπίες στο πλαίσιο του ίδιου διαγωνισμού υποβολής προσφορών, οι διορθωτικοί συντελεστές δεν εφαρμόζονται σωρευτικά, αλλά λαμβάνεται υπόψη η πιο σοβαρή παρατυπία για τον καθορισμό του διορθωτικού συντελεστή (5 %, 10 %, 25 % ή 100 %).

Αν μετά την ολοκλήρωση της διόρθωσης ενός ορισμένου τύπου παρατυπιών, το κράτος μέλος δεν λάβει τα κατάλληλα διορθωτικά μέτρα σε σχέση με άλλες διαδικασίες υποβολής προσφορών που επηρεάζονται από τον ίδιο τύπο παρατυπιών, οι διορθωτικοί συντελεστές μπορεί να αυξηθούν σε υψηλότερο επίπεδο (δηλαδή 10 %, 25 % ή 100 %).

Στις πλέον σοβαρές περιπτώσεις μπορεί να εφαρμόζεται διορθωτικός συντελεστής 100% όταν η παρατυπία είναι προς όφελος ορισμένου υποψηφίου/υποψηφίων ή όταν η παρατυπία σχετίζεται με απάτη, που διαπιστώνεται από την αρμόδια δικαστική ή διοικητική αρχή.

2. ΚΥΡΙΟΙ ΤΥΠΟΙ ΠΑΡΑΤΥΠΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΕΩΝ

2.1. Προκήρυξη διαγωνισμού για την ανάθεση σύμβασης και συγγραφή υποχρεώσεων

Αριθ.	Τύπος παρατυπίας	Εφαρμοστέο δίκαιο/έγγραφο αναφοράς	Περιγραφή της παρατυπίας	Διορθωτικός συντελεστής
1.	Μη δημοσίευση της προκήρυξης του διαγωνισμού.	Άρθρα 35 και 58 της οδηγίας 2004/18/EK. Άρθρο 42 της οδηγίας 2004/17/EK Τμήμα 2.1 της ερμηνευτικής ανακοίνωσης της Επιτροπής αριθ. 2006/C 179/02	Η προκήρυξη του διαγωνισμού δεν δημοσιεύθηκε σύμφωνα με τους σχετικούς κανόνες [π.χ. δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕΕΕ), σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στις οδηγίες ^{ix}].	100 % 25 %, αν απαιτείται δημοσίευση της/των προκήρυξης/-εων του διαγωνισμού από τις οδηγίες και η προκήρυξη/-εις δεν δημοσιεύθηκε/-αν στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ, αλλά έγινε δημοσίευση με τρόπο που να διασφαλίζει ότι μια επιχείρηση που βρισκόταν σε άλλο κράτος μέλος είχε πρόσβαση σε κατάλληλη πληροφόρηση σχετικά με τη δημόσια σύμβαση, πριν αυτή ανατεθεί, έτσι ώστε να είναι σε θέση να υποβάλει προσφορά ή να εκδηλώσει το ενδιαφέρον της για την εν λόγω σύμβαση. Στην πράξη αυτό σημαίνει ότι είτε η προκήρυξη του διαγωνισμού δημοσιεύθηκε σε εθνικό επίπεδο (σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία ή σχετικούς κανόνες) ή ότι τηρήθηκαν τα βασικά

Αριθ.	Τύπος παρατυπίας	Εφαρμοστέο δίκαιο/έγγραφο αναφοράς	Περιγραφή της παρατυπίας	Διορθωτικός συντελεστής
				πρότυπα για τη δημοσιοποίηση της προκήρυξης του διαγωνισμού. Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τα εν λόγω πρότυπα, βλ. τμήμα 2.1 της ερμηνευτικής ανακοίνωσης της Επιτροπής αριθ. 2006/C 179/02.
2.	Τεχνητός κατακερματισμός των συμβάσεων έργων/υπηρεσιών/προμηθειών.	Άρθρο 9 παράγραφος 3 της οδηγίας 2004/18/EK Άρθρο 17 παράγραφος 2 της οδηγίας 2004/17/EK	Ένα σχέδιο έργων ή μία προτεινόμενη αγορά ορισμένης ποσότητας προμηθειών και/ή υπηρεσιών υποδιαιρείται σε επιμέρους τμήματα με αποτέλεσμα να τίθεται εκτός πεδίου εφαρμογής των οδηγιών, δηλαδή, να εμποδίζεται η δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ για το σύνολο των επίμαχων έργων, υπηρεσιών ή προμηθειών.	100 % 25 %, εάν απαιτείται η δημοσίευση της προκήρυξης του διαγωνισμού από τις οδηγίες και η προκήρυξη δεν δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ, αλλά έγινε δημοσίευση με τρόπο που να διασφαλίζει ότι μια επιχείρηση που βρίσκεται σε άλλο κράτος μέλος είχε πρόσβαση σε κατάλληλη πληροφόρηση σχετικά με τη δημόσια σύμβαση, πριν αυτή ανατεθεί, έτσι ώστε να είναι σε θέση να υποβάλει προσφορά ή να εκδηλώσει το ενδιαφέρον της για την εν λόγω σύμβαση. Στην πράξη αυτό σημαίνει ότι είτε η

Αριθ.	Τύπος παρατυπίας	Εφαρμοστέο δίκαιο/έγγραφο αναφοράς	Περιγραφή της παρατυπίας	Διορθωτικός συντελεστής
				προκήρυξη του διαγωνισμού δημοσιεύθηκε σε εθνικό επίπεδο (σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία ή σχετικούς κανόνες) ή ότι τηρήθηκαν τα βασικά πρότυπα για τη δημοσιοποίηση της προκήρυξης του διαγωνισμού. Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τα εν λόγω πρότυπα, βλ. τμήμα 2.1 της ερμηνευτικής ανακοίνωσης της Επιτροπής αριθ. 2006/C 179/02.
3.	Μη συμμόρφωση με - προθεσμίες για την παραλαβή των προσφορών· ή - προθεσμίες για την παραλαβή αιτήσεων συμμετοχής ^x .	Άρθρο 38 της οδηγίας 2004/18/EK Άρθρο 45 της οδηγίας 2004/17/EK	Οι προθεσμίες για την παραλαβή των προσφορών (ή την παραλαβή των αιτήσεων συμμετοχής) ήταν συντομότερες από ό,τι οι προθεσμίες που προβλέπονται στις οδηγίες.	25 %, για μείωση των προθεσμιών > = 50 % 10 %, για μείωση των προθεσμιών > = 30 % 5 % για κάθε άλλη μείωση των προθεσμιών (ο διορθωτικός συντελεστής μπορεί να μειωθεί σε 2 % έως 5 %, σε περίπτωση που ο χαρακτήρας και η σοβαρότητα της παρατυπίας, δεν θεωρείται ότι δικαιολογεί

Αριθ.	Τύπος παρατυπίας	Εφαρμοστέο δίκαιο/έγγραφο αναφοράς	Περιγραφή της παρατυπίας	Διορθωτικός συντελεστής
				διορθωτικό συντελεστή 5 %).
4.	Ανεπαρκής χρόνος για να λάβουν τα έγγραφα του διαγωνισμού δυνητικοί υποβάλλοντες προσφορά/υποψήφιοι	Άρθρο 39 παράγραφος 1 της οδηγίας 2004/18/EK Άρθρο 46 παράγραφος 1 της οδηγίας 2004/17/EK	Ο χρόνος που παρέχεται στους δυνητικούς υποβάλλοντες προσφορά/υποψηφίους για να λάβουν τα έγγραφα του διαγωνισμού είναι πολύ σύντομος, με αποτέλεσμα να δημιουργείται αθέμιτο εμπόδιο στο άνοιγμα των δημόσιων συμβάσεων στον ανταγωνισμό. Οι διορθώσεις εφαρμόζονται κατά περίπτωση. Κατά τον προσδιορισμό του επιπέδου της διόρθωσης, θα λαμβάνονται υπόψη ελαφρυντικοί παράγοντες που συνδέονται με την ιδιαιτερότητα και την πολυπλοκότητα της σύμβασης, ιδίως δε με την πιθανή διοικητική επιβάρυνση ή τις δυσκολίες όσον αφορά την παροχή των εγγράφων του διαγωνισμού.	25 %, εάν ο χρόνος που έχουν στη διάθεσή τους για να λάβουν τα έγγραφα του διαγωνισμού οι δυνητικοί υποβάλλοντες προσφορά/υποψηφίοι είναι λιγότερος από το 50 % των προθεσμιών για την παραλαβή των προσφορών (σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις). 10 %, εάν ο χρόνος που έχουν στη διάθεσή τους για να λάβουν τα έγγραφα του διαγωνισμού οι δυνητικοί υποβάλλοντες προσφορά/υποψηφίοι είναι λιγότερος από το 60 % των προθεσμιών για την παραλαβή των προσφορών (σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις). 5 %, εάν ο χρόνος που έχουν στη διάθεσή τους για να λάβουν τα έγγραφα του διαγωνισμού οι δυνητικοί υποβάλλοντες προσφορά/υποψηφίοι είναι

Αριθ.	Τύπος παρατυπίας	Εφαρμοστέο δίκαιο/έγγραφο αναφοράς	Περιγραφή της παρατυπίας	Διορθωτικός συντελεστής
				λιγότερος από το 80 % των προθεσμιών για την παραλαβή των προσφορών (σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις).
5.	Μη δημοσίευση - της παράτασης των προθεσμιών για την παραλαβή των προσφορών· ή - της παράτασης των προθεσμιών για την παραλαβή αιτήσεων συμμετοχής ^{xi} .	Άρθρο 2 και άρθρο 38 παράγραφος 7 της οδηγίας 2004/18/EK Άρθρο 10 και άρθρο 45 παράγραφος 9 της οδηγίας 2004/17/EK	Οι προθεσμίες για την παραλαβή των προσφορών (ή την παραλαβή των αιτήσεων συμμετοχής) παρατάθηκαν χωρίς να γίνει δημοσίευση σύμφωνα με τους σχετικούς κανόνες (δηλαδή, δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης εάν η διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης καλύπτεται από τις οδηγίες).	10 % Ο διορθωτικός συντελεστής μπορεί να μειωθεί σε 5 %, ανάλογα με τη σοβαρότητα της παρατυπίας.
6.	Περιπτώσεις στις οποίες δικαιολογείται η προσφυγή στη διαδικασία με διαπραγμάτευση, με προηγούμενη δημοσίευση προκήρυξης διαγωνισμού	Άρθρο 30 παράγραφος 1 της οδηγίας 2004/18/EK	Η αναθέτουσα αρχή αναθέτει μια δημόσια σύμβαση υπηρεσιών μέσω διαδικασίας με διαπραγμάτευση, και αφού προηγηθεί δημοσίευση προκήρυξης διαγωνισμού, αλλά η διαδικασία αυτή δεν δικαιολογείται από τις σχετικές διατάξεις.	25 % Ο διορθωτικός συντελεστής μπορεί να μειωθεί σε 10% ή 5 %, ανάλογα με τη σοβαρότητα της παρατυπίας.

Αριθ.	Τύπος παρατυπίας	Εφαρμοστέο δίκαιο/έγγραφο αναφοράς	Περιγραφή της παρατυπίας	Διορθωτικός συντελεστής
7.	Για την ανάθεση συμβάσεων στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2009/81/EK συγκεκριμένα, ανεπαρκής αιτιολόγηση για την έλλειψη δημοσίευσης προκήρυξης διαγωνισμού	Οδηγία 2009/81/EK	Η αναθέτουσα αρχή αναθέτει δημόσια σύμβαση στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας μέσω ανταγωνιστικού διαλόγου ή διαδικασίας με διαπραγμάτευση χωρίς να προηγηθεί δημοσίευση προκήρυξης διαγωνισμού, ενώ οι περιστάσεις δεν δικαιολογούν τη χρησιμοποίηση αυτής της διαδικασίας.	100 % Ο διορθωτικός συντελεστής μπορεί να μειωθεί σε 25 %, 10% ή 5%, ανάλογα με τη σοβαρότητα της παρατυπίας.
8.	Παράλειψη δήλωσης: - των κριτηρίων επιλογής στην προκήρυξη του διαγωνισμού· και/ή - των κριτηρίων ανάθεσης (και της στάθμισής τους) στην προκήρυξη του διαγωνισμού ή στη συγγραφή υποχρεώσεων.	Άρθρα 36, 44, 45 έως 50 και 53 της οδηγίας 2004/18/EK και παραρτήματα VII-A (προκηρύξεις δημόσιων συμβάσεων: σημεία 17 και 23) και VII-B (προκηρύξεις συμβάσεων παραχώρησης δημόσιων έργων: σημείο 5). Άρθρα 42, 54 και 55 και παράρτημα XIII της οδηγίας 2004/17/EK	Η προκήρυξη του διαγωνισμού δεν καθορίζει τα κριτήρια επιλογής. και/ή Αν ούτε στην προκήρυξη του διαγωνισμού ούτε στη συγγραφή υποχρεώσεων περιγράφονται με επαρκείς λεπτομέρειες τα κριτήρια ανάθεσης και η στάθμιση των κριτηρίων αυτών.	25 % Η διόρθωση μπορεί να μειωθεί σε 10 % ή 5 % αν τα κριτήρια επιλογής/ανάθεσης αναφέρονταν στην προκήρυξη του διαγωνισμού (ή στη συγγραφή υποχρεώσεων, όσον αφορά τα κριτήρια ανάθεσης), αλλά με ανεπαρκείς λεπτομέρειες.

Αριθ.	Τύπος παρατυπίας	Εφαρμοστέο δίκαιο/έγγραφο αναφοράς	Περιγραφή της παρατυπίας	Διορθωτικός συντελεστής
9.	Καθορισμός παράνομων και/ή μεροληπτικών κριτηρίων επιλογής και/ή ανάθεσης στην προκήρυξη του διαγωνισμού ή στα έγγραφα υποβολής προσφορών	Άρθρα 45 έως 50 και 53 της οδηγίας 2004/18/EK Άρθρα 54 και 55 της οδηγίας 2004/17/EK.	Περιπτώσεις κατά τις οποίες οι επιχειρήσεις αποθαρρύνονται από το να υποβάλουν προσφορά λόγω της πρόβλεψης μη σύννομων κριτηρίων επιλογής και/ή ανάθεσης στην προκήρυξη του διαγωνισμού ή στα έγγραφα υποβολής προσφορών. Παραδείγματος χάριν: - υποχρέωση να διαθέτουν ήδη εγκατάσταση ή αντιπρόσωπο στη χώρα ή την περιοχή, - οι υποψήφιοι πρέπει να διαθέτουν εμπειρία στη χώρα ή στην περιοχή.	25 % Η διόρθωση μπορεί να μειωθεί σε 10 %, ανάλογα με τη σοβαρότητα της παρατυπίας.
10.	Τα κριτήρια επιλογής δεν συνδέονται ούτε είναι αναλογικά προς το αντικείμενο της σύμβασης	Άρθρο 44 παράγραφος 2 της οδηγίας 2004/18/EK Άρθρο 54 παράγραφος 2 της οδηγίας 2004/17/EK	Όταν μπορεί να καταδειχθεί ότι τα ελάχιστα επίπεδα ικανότητας για μια συγκεκριμένη σύμβαση δεν συνδέονται με το αντικείμενο της σύμβασης ούτε είναι αναλογικά προς αυτό, με αποτέλεσμα να μη διασφαλίζεται ισότιμη πρόσβαση στους προσφέροντες ή δημιουργούνται αδικαιολόγητοι	25 % Η διόρθωση μπορεί να μειωθεί σε 10 % ή 5%, ανάλογα με τη σοβαρότητα της παρατυπίας.

Αριθ.	Τύπος παρατυπίας	Εφαρμοστέο δίκαιο/έγγραφο αναφοράς	Περιγραφή της παρατυπίας	Διορθωτικός συντελεστής
			φραγμοί στο άνοιγμα των δημοσίων συμβάσεων στον ανταγωνισμό.	
11.	Τεχνικές προδιαγραφές που συνιστούν διακριτική μεταχείριση	Άρθρο 23 παράγραφος 2 της οδηγίας 2004/18/EK Άρθρο 34 παράγραφος 2 της οδηγίας 2004/17/EK	Καθορισμός τεχνικών προτύπων εξαιρετικά εξειδικευμένων, με αποτέλεσμα να μη διασφαλίζεται ισότιμη πρόσβαση στους υποβάλλοντες προσφορά ή να δημιουργούνται αδικαιολόγητοι φραγμοί στο άνοιγμα των δημόσιων συμβάσεων στον ανταγωνισμό.	25 % Η διόρθωση μπορεί να μειωθεί σε 10 % ή 5%, ανάλογα με τη σοβαρότητα της παρατυπίας.
12.	Ανεπαρκής ορισμός του αντικειμένου της σύμβασης	Άρθρο 2 της οδηγίας 2004/18/EK Άρθρο 10 της οδηγίας 2004/17/EK Υποθέσεις C-340/02 (Επιτροπή/Γαλλία) και C-299/08 (Επιτροπή/Γαλλία)	Η περιγραφή στην προκήρυξη του διαγωνισμού ή/και στη συγγραφή υποχρεώσεων δεν επιτρέπει στους δυνητικούς υποβάλλοντες προσφορά/τους υποψηφίους να προσδιορίσουν το αντικείμενο της σύμβασης.	10 % Η διόρθωση μπορεί να μειωθεί σε 5 %, ανάλογα με τη σοβαρότητα της παρατυπίας. Σε περίπτωση μη δημοσίευσης των εκτελεσθέντων έργων, το αντίστοιχο ποσό υπόκειται σε διόρθωση 100 %

2.2. Αξιολόγηση των προσφορών

Αριθ.	Τύπος παρατυπίας	Νομική βάση/ έγγραφα αναφοράς	Περιγραφή της παρατυπίας	Διορθωτικός συντελεστής
13.	Τροποποίηση των κριτηρίων επιλογής μετά το άνοιγμα των προσφορών, με αποτέλεσμα τη λανθασμένη αποδοχή των υποβαλλόντων προσφορά.	Άρθρο 2 και άρθρο 44 παράγραφος 1 της οδηγίας 2004/18/EK Άρθρο 10 και άρθρο 54 παράγραφος 2 της οδηγίας 2004/17/EK	Τα κριτήρια επιλογής τροποποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της φάσης επιλογής, με αποτέλεσμα να γίνουν δεκτοί υποβάλλοντες προσφορά που δεν θα έπρεπε να είχαν γίνει δεκτοί αν είχαν τηρηθεί τα δημοσιευθέντα κριτήρια επιλογής.	25 % Η διόρθωση μπορεί να μειωθεί σε 10 % ή 5%, ανάλογα με τη σοβαρότητα της παρατυπίας.
14.	Τροποποίηση των κριτηρίων επιλογής μετά το άνοιγμα των προσφορών, με αποτέλεσμα τη λανθασμένη απόρριψη των υποβαλλόντων προσφορά.	Άρθρο 2 και άρθρο 44 παράγραφος 1 της οδηγίας 2004/18/EK Άρθρο 10 και άρθρο 54 παράγραφος 2 της οδηγίας 2004/17/EK	Τα κριτήρια επιλογής τροποποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της φάσης επιλογής, με αποτέλεσμα να απορριφθούν υποψήφιοι που θα έπρεπε να είχαν γίνει δεκτοί αν είχαν τηρηθεί τα δημοσιευθέντα κριτήρια επιλογής.	25 % Η διόρθωση μπορεί να μειωθεί σε 10 % ή 5%, ανάλογα με τη σοβαρότητα της παρατυπίας.
15.	Αξιολόγηση των υποψηφίων/υποβαλλόντων προσφορά με χρήση παράνομων κριτηρίων επιλογής ή	Άρθρο 53 της οδηγίας	Κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης των υποβαλλόντων προσφορά/υποψηφίων, τα κριτήρια επιλογής χρησιμοποιήθηκαν ως κριτήρια ανάθεσης, ή δεν	25 % Η διόρθωση μπορεί

Αριθ.	Τύπος παρατυπίας	Νομική βάση/ έγγραφα αναφοράς	Περιγραφή της παρατυπίας	Διορθωτικός συντελεστής
	ανάθεσης,	2004/18/EK Άρθρο 55 της οδηγίας 2004/17/EK	τηρήθηκαν τα κριτήρια ανάθεσης (ή τα αντίστοιχα επιμέρους κριτήρια ή συντελεστές στάθμισης) που αναφέρονταν στην προκήρυξη του διαγωνισμού ή στη συγγραφή υποχρεώσεων του διαγωνισμού, με αποτέλεσμα την εφαρμογή παράνομων κριτηρίων επιλογής ή ανάθεσης. Παράδειγμα: Επιμέρους κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν για την ανάθεση της σύμβασης δεν συνδέονται με τα κριτήρια ανάθεσης που καθορίζονται στην προκήρυξη/συγγραφή υποχρεώσεων.	να μειωθεί σε 10 % ή σε 5%, ανάλογα με τη σοβαρότητα της παρατυπίας.
16.	Έλλειψη διαφάνειας και/ή ισότιμης μεταχείρισης κατά την αξιολόγηση	Άρθρα 2 και 43 της οδηγίας 2004/18/EK. Άρθρο 10 της οδηγίας 2004/17/EK	Η διαδρομή ελέγχου όσον αφορά ειδικότερα τη βαθμολογία που δίδεται σε κάθε προσφορά είναι ασαφής/αδικαιολόγητη/στερείται διαφάνειας ή είναι ανύπαρκτη. και/ή Δεν υπάρχει έκθεση αξιολόγησης ή δεν περιέχει όλα τα στοιχεία που απαιτούνται από τις σχετικές διατάξεις.	25 % Η διόρθωση μπορεί να μειωθεί σε 10% ή 5 %, ανάλογα με τη σοβαρότητα της παρατυπίας.
17.	Τροποποίηση προσφοράς κατά την αξιολόγηση	Άρθρο 2 της οδηγίας 2004/18/EK Άρθρο 10 της οδηγίας	Η αναθέτουσα αρχή επιτρέπει σε έναν υποψήφιο να τροποποιήσει την προσφορά του κατά την αξιολόγηση των προσφορών	25 % Η διόρθωση μπορεί να μειωθεί σε 10% ή 5 %, ανάλογα με τη σοβαρότητα της

Αριθ.	Τύπος παρατυπίας	Νομική βάση/ έγγραφα αναφοράς	Περιγραφή της παρατυπίας	Διορθωτικός συντελεστής
		2004/17/EK		παρατυπίας.
18.	Διαπραγμάτευση κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ανάθεσης	Άρθρο 2 της οδηγίας 2004/18/EK Άρθρο 10 της οδηγίας 2004/17/EK	Στο πλαίσιο ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας, η αναθέτουσα αρχή διαπραγματεύεται με τους προσφέροντες, κατά τη διάρκεια της φάσης αξιολόγησης, με αποτέλεσμα την ουσιαστική τροποποίηση των αρχικών όρων που προβλέπονται στην προκήρυξη ή στη συγγραφή υποχρεώσεων.	25 % Η διόρθωση μπορεί να μειωθεί σε 10% ή σε 5 %, ανάλογα με τη σοβαρότητα της παρατυπίας.
19.	Διαδικασία με διαπραγμάτευση με προηγούμενη δημοσίευση προκήρυξης διαγωνισμού με ουσιαστική τροποποίηση των όρων που περιέχονται στην προκήρυξη του διαγωνισμού ή στη συγγραφή υποχρεώσεων του διαγωνισμού ^{xii}	Άρθρο 30 της οδηγίας 2004/18/EK	Στο πλαίσιο διαδικασίας διαπραγμάτευσης με προηγούμενη δημοσίευση προκήρυξης διαγωνισμού, οι αρχικοί όροι της σύμβασης αλλοιώθηκαν σημαντικά, με αποτέλεσμα να δικαιολογείται η δημοσίευση νέας προκήρυξης υποβολής προσφορών.	25 % Η διόρθωση μπορεί να μειωθεί σε 10% ή σε 5 %, ανάλογα με τη σοβαρότητα της παρατυπίας.
20.	Απόρριψη των ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών	Άρθρο 55 της οδηγίας 2004/18/EK	Οι προσφορές φαίνονται ασυνήθιστα χαμηλές σε σχέση με τα εμπορεύματα, τα έργα ή τις υπηρεσίες, αλλά η αναθέτουσα αρχή, πριν απορρίψει τις προσφορές αυτές, δεν ζητά γραπτώς διευκρινίσεις για τα επίμαχα στοιχεία	25 %

Αριθ.	Τύπος παρατυπίας	Νομική βάση/ έγγραφα αναφοράς	Περιγραφή της παρατυπίας	Διορθωτικός συντελεστής
		Άρθρο 57 της οδηγίας 2004/17/EK	της προσφοράς.	
21.	Σύγκρουση συμφερόντων	Άρθρο 2 της οδηγίας 2004/18/EK Άρθρο 10 της οδηγίας 2004/17/EK	Όταν αρμόδια δικαστική ή διοικητική αρχή πιστοποιήσει σύγκρουση συμφερόντων που αφορά είτε τον δικαιούχο της συνεισφοράς που καταβλήθηκε από την Ένωση είτε την αναθέτουσα αρχή.	100 %

2.3. Εκτέλεση της σύμβασης

Αριθ.	Τύπος παρατυπίας	Νομική βάση/ έγγραφα αναφοράς	Περιγραφή της παρατυπίας	Διορθωτικός συντελεστής
22.	Ουσιώδης τροποποίηση των στοιχείων της σύμβασης, που περιέχονται στην προκήρυξη του διαγωνισμού ή στη συγγραφή υποχρεώσεων του διαγωνισμού ^{xiii}	Άρθρο 2 της οδηγίας 2004/18/EK Άρθρο 10 της οδηγίας 2004/17/EK	Τα ουσιώδη στοιχεία της ανάθεσης της σύμβασης περιλαμβάνουν; αλλά δεν περιορίζονται στην τιμή ^{xiv} , στη φύση των έργων, στην περίοδο ολοκλήρωσης, στους όρους πληρωμής, και στα χρησιμοποιούμενα υλικά. Είναι πάντοτε αναγκαίο να γίνει μια ανάλυση κατά	Το 25 % του ποσού της σύμβασης συν την αξία του συμπληρωματικού ποσού της σύμβασης λόγω της ουσιαστικής τροποποίησης των στοιχείων της

Αριθ.	Τύπος παρατυπίας	Νομική βάση/ έγγραφα αναφοράς	Περιγραφή της παρατυπίας	Διορθωτικός συντελεστής
		Νομολογία: Υπόθεση C-496/99 P, CAS Succhi di Frutta SpA, Συλλογή I-3801, 2004, σκέψεις 116 και 118 Υπόθεση C-340/02 Επιτροπή κατά Γαλλίας Συλλογή I-9845, 2004 Υπόθεση C-91/08, Wall AG Συλλογή I-2815, 2010	περίπτωση για το τι νοείται ως ουσιώδες στοιχείο.	σύμβασης.
23.	Μείωση του πεδίου εφαρμογής της	Άρθρο 2 της οδηγίας	Η σύμβαση ανατέθηκε σύμφωνα με τις οδηγίες, αλλά στη συνέχεια μειώθηκε το	Αξία της μείωσης του πεδίου εφαρμογής

Αριθ.	Τύπος παρατυπίας	Νομική βάση/ έγγραφο αναφοράς	Περιγραφή της παρατυπίας	Διορθωτικός συντελεστής
	σύμβασης	2004/18/EK Άρθρο 10 της οδηγίας 2004/17/EK	πεδίο εφαρμογής της.	συν 25 % της αξίας του τελικού πεδίου εφαρμογής (μόνο εάν η μείωση του πεδίου εφαρμογής της σύμβασης είναι ουσιώδης).
24.	Ανάθεση συμπληρωματικών συμβάσεων έργων/υπηρεσιών/προμηθειών (σε περίπτωση που η ανάθεση αυτή συνιστά ουσιώδη αλλαγή των αρχικών όρων της σύμβασης ^{xv}), χωρίς ανταγωνισμό, σε περίπτωση απουσίας μιας από τις ακόλουθες προϋποθέσεις - άκρως επείγουσα ανάγκη, οφειλόμενη σε απρόβλεπτα γεγονότα· - απρόβλεπτη περίπτωση ^{xvi} για τις συμπληρωματικές εργασίες, υπηρεσίες και προμήθειες.	Άρθρο 31 παράγραφος 1 στοιχείο γ) και παράγραφος 4 στοιχείο α) της οδηγίας 2004/18/EK	Η κύρια σύμβαση ανατέθηκε σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις, αλλά στη συνέχεια συνάφθηκαν μία ή περισσότερες συμπληρωματικές συμβάσεις έργων/υπηρεσιών/προμηθειών (έστω και αν δεν επισημοποιήθηκαν εγγράφως) χωρίς να ανταποκρίνονται στις διατάξεις των οδηγιών, δηλαδή, στις διατάξεις που αφορούν τις διαδικασίες με διαπραγμάτευση χωρίς δημοσίευση για λόγους άκρως επείγουσας ανάγκης, οφειλόμενης σε απρόβλεπτα συμβάντα ή ανάθεσης συμπληρωματικών έργων, προμηθειών και υπηρεσιών.	100 % της αξίας των συμπληρωματικών συμβάσεων. Σε περίπτωση που το σύνολο των συμπληρωματικών συμβάσεων έργων/υπηρεσιών/προμηθειών (έστω και αν δεν επισημοποιήθηκαν εγγράφως) που ανατέθηκαν χωρίς να έχουν τηρηθεί οι διατάξεις των οδηγιών δεν υπερβαίνει τα κατώτατα όρια των οδηγιών και το 50 % της αξίας της αρχικής σύμβασης, η διόρθωση μπορεί να μειωθεί στο 25 %.
25.	Συμπληρωματικά έργα ή υπηρεσίες που υπερβαίνουν το όριο που προβλέπεται στις σχετικές διατάξεις	Τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 4, στοιχείο α) του άρθρου 31 της	Η κύρια σύμβαση ανατέθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις των οδηγιών, αλλά, στη συνέχεια, ανατέθηκαν μία ή περισσότερες συμπληρωματικές συμβάσεις που υπερέβαιναν την αξία	100 % του ποσού που υπερβαίνει το 50 % της αξίας της αρχικής σύμβασης

Αριθ.	Τύπος παρατυπίας	Νομική βάση/ έγγραφο αναφοράς	Περιγραφή της παρατυπίας	Διορθωτικός συντελεστής
		οδηγίας 2004/18/EK	της αρχικής σύμβασης κατά περισσότερο από 50 % ^{xvii} .	

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

ⁱ Δημόσιες συμβάσεις κάτω από τα κατώτατα όρια εφαρμογής των οδηγιών και δημόσιες συμβάσεις υπηρεσιών που απαριθμούνται στο παράρτημα I B της οδηγίας 92/50/ΕΟΚ, στο παράρτημα XVI B της οδηγίας 93/38/ΕΟΚ, στο παράρτημα II B της οδηγίας 2004/18/ΕΚ και στο παράρτημα XVII B της οδηγίας 2004/17/ΕΚ.

ⁱⁱ Στο πλαίσιο των διορθωτικών ταμείων και του Ταμείου Συνοχής, σημειώνονται τα ακόλουθα.

Στο «Έγγραφο καθοδήγησης για τις διαχειριστικές επαληθεύσεις που πρέπει να διενεργούνται από τα κράτη μέλη σχετικά με τις ενέργειες που συγχρηματοδοτούνται από τα διορθωτικά ταμεία και το Ταμείο Συνοχής για την περίοδο προγραμματισμού 2007–2013» (σημείωμα COCOF 08/0020/04 της 5ης Ιουνίου 2008), περιγράφονται οι απόψεις της Επιτροπής σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να οργανώνονται οι διαχειριστικές επαληθεύσεις με σκοπό την πρόληψη και τον εντοπισμό παρατυπιών στον τομέα των δημόσιων συμβάσεων. Όπως αναφέρεται στο εν λόγω έγγραφο, «Οι επαληθεύσεις πρέπει να πραγματοποιούνται μόλις διαπιστώνεται κάποια παρατυπία, γιατί είναι συχνά δύσκολο να ληφθούν διορθωτικά μέτρα εκ των υστέρων».

Το κράτος μέλος οφείλει να εξασφαλίζει ότι η επιλογή των προς χρηματοδότηση πράξεων γίνεται σύμφωνα με τους ισχύοντες ενωσιακούς και εθνικούς κανόνες [άρθρο 60 στοιχεία α) -β) και άρθρο 61 στοιχείο β) περίπτωση ii του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 του Συμβουλίου], συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν τις δημόσιες συμβάσεις:

α) όταν από τον εθνικό εκ των προτέρων έλεγχο προκύπτει ότι η διαδικασία που χρησιμοποιήθηκε για μια δημόσια σύμβαση παραβιάζει τους κανόνες για τις δημόσιες συμβάσεις **και η εν λόγω σύμβαση δεν έχει υπογραφεί ακόμη**, η διαχειριστική αρχή πρέπει να συστήσει στον δικαιούχο να ξεκινήσει νέα διαδικασία υποβολής προσφορών με απόλυτη τήρηση των λόγω κανόνων εφόσον η προκήρυξη νέου διαγωνισμού δεν συνεπάγεται σημαντικές πρόσθετες δαπάνες. Στην περίπτωση νέας διαδικασίας υποβολής προσφορών η διαχειριστική αρχή οφείλει να διορθώσει την παρατυπία, εφαρμόζοντας τις εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές ή τους αυστηρότερους κανόνες που ορίζονται σε εθνικό επίπεδο.

β) αν διαπιστωθεί παρατυπία **μετά την υπογραφή της σύμβασης και την έγκριση της προς χρηματοδότηση πράξης** (σε οποιοδήποτε στάδιο του κύκλου του έργου), η διαχειριστική αρχή οφείλει να διορθώσει την παρατυπία, εφαρμόζοντας τις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές ή αυστηρότερους κανόνες που ορίζονται σε εθνικό επίπεδο.

- ⁱⁱⁱ Ανάλογα με την ημερομηνία έναρξης της διαδικασίας ανάθεσης σύμβασης, ισχύουν οι ακόλουθες οδηγίες: 86/665/ΕΟΚ, 92/50/ΕΟΚ, 93/36/ΕΟΚ, 93/37/ΕΟΚ, 93/38/ΕΟΚ, 92/13/ΕΟΚ, 2001/78/ΕΚ, 2004/17/ΕΚ, 2004/18/ΕΚ. Πρόκειται για ενδεικτικό κατάλογο.
- ^{iv} Για την περίοδο 2000-2006, οι «κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις αρχές, τα κριτήρια και τις ενδεικτικές κλίμακες προς εφαρμογή από τις υπηρεσίες της Επιτροπής για τον καθορισμό δημοσιονομικών διορθώσεων κατά τις διατάξεις του άρθρου 39 παράγραφος 3 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1260/1999» εγκρίθηκαν με την απόφαση C/2001/476 της Επιτροπής. Παρόμοιο έγγραφο εγκρίθηκε για το Ταμείο Συνοχής (βλ. απόφαση C/2002/2871 της Επιτροπής).
- ^v Υποθέσεις C-324/98 Telaustria Συλλογή I-10745, 2000, σκέψη 62, C-231/03 Coname Συλλογή I-7287, 2005, σκέψεις 16 έως 19 και C-458/03 Parking Brixen, Συλλογή I-8585, 2005, σκέψη 49.
- ^{vi} Η έννοια του «προσέκοντος βαθμού δημοσιότητας» συνεπάγεται, ειδικότερα, ότι:
- α) οι αρχές της ίσης μεταχείρισης και της απαγόρευσης των διακρίσεων συνεπάγονται την **υποχρέωση διαφάνειας** η οποία συνίσταται στην εξασφάλιση, προς όφελος κάθε πιθανού προσφέροντος, **επαρκούς βαθμού δημοσιότητας, ώστε να μπορεί η σύμβαση να υπόκειται σε ανταγωνισμό**. Σύμφωνα με την υποχρέωση της διαφάνειας, **μία επιχείρηση που βρίσκεται σε άλλο κράτος μέλος θα πρέπει να μπορεί να έχει πρόσβαση σε κατάλληλη πληροφόρηση σχετικά με τη σύμβαση πριν αυτή ανατεθεί**, έτσι ώστε, εάν το επιθυμεί, **να είναι σε θέση να εκδηλώσει το ενδιαφέρον της** για την εν λόγω σύμβαση.
- β) σε μεμονωμένες περιπτώσεις, όταν, λόγω ιδιαίτερων περιστάσεων, όπως είναι το πολύ περιορισμένο οικονομικό ενδιαφέρον, η σύναψη μιας συγκεκριμένης σύμβασης δεν θα παρουσίαζε ενδιαφέρον για τις επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες σε άλλα κράτη μέλη. Στην προκειμένη περίπτωση οι συνέπειες για τις θεμελιώδεις ελευθερίες θα πρέπει να θεωρηθούν εξαιρετικά υποθετικές και έμμεσες για να δικαιολογούν την εφαρμογή των κανόνων που απορρέουν από το πρωτογενές κοινοτικό δίκαιο και, κατά συνέπεια, δεν συντρέχει λόγος για την εφαρμογή δημοσιονομικών διορθώσεων.
- Έγκειται στην εκάστοτε αναθέτουσα αρχή να αποφασίσει αν η προβλεπόμενη ανάθεση σύμβασης ενδέχεται να παρουσιάζει ενδιαφέρον για επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες σε άλλα κράτη μέλη. Κατά την άποψη της Επιτροπής, η απόφαση αυτή θα πρέπει να βασίζεται σε αξιολόγηση των συγκεκριμένων περιστάσεων της περίπτωσης, όπως το αντικείμενο της σύμβασης, η εκτιμώμενη αξία, οι ιδιαιτερότητες του συγκεκριμένου τομέα (μέγεθος και δομή της αγοράς, εμπορικές πρακτικές κ.λπ.) και η γεωγραφική θέση του τόπου εκτέλεσης της σύμβασης.
- ^{vii} Βλέπε την απόφαση στην υπόθεση C-507/03, Πορτογαλία κατά Επιτροπής, Συλλογή I-9777, 2007, σκέψη 32.
- ^{viii} Υπόθεση T-384/10, Ισπανία/Επιτροπή (GIASA), ΕΕ C 225 της 3.8.2013, σ. 63–63.
- ^{ix} Για τις συμβάσεις που δεν υπόκεινται (ή δεν υπόκεινται πλήρως) στις διατάξεις των οδηγιών, είναι αναγκαίο να διαπιστωθεί η ύπαρξη βέβαιου διασυνοριακού ενδιαφέροντος ή η παράβαση της εθνικής νομοθεσίας για τις δημόσιες συμβάσεις. Σχετικά με το θέμα αυτό, βλέπε το τμήμα 1.2.2 των παρουσών κατευθυντήριων γραμμών. Εάν υπάρχει διασυνοριακό ενδιαφέρον ή παραβίαση του εθνικού δικαίου, είναι αναγκαίο να προσδιοριστεί το επίπεδο δημοσιότητας που θα έπρεπε να έχει τηρηθεί στην προκειμένη περίπτωση. Στο πλαίσιο αυτό, όπως αναφέρεται στο τμήμα 2.1.1 της ερμηνευτικής ανακοίνωσης της Επιτροπής αριθ. 2006/C 179/02, σύμφωνα με την υποχρέωση διαφάνειας, μια επιχείρηση που βρίσκεται σε άλλο κράτος μέλος πρέπει να έχει πρόσβαση σε κατάλληλη πληροφόρηση σχετικά με τη σύμβαση πριν αυτή ανατεθεί, έτσι ώστε, εάν το επιθυμεί, να είναι σε θέση να υποβάλει προσφορά ή να εκφράσει το ενδιαφέρον της για την εν λόγω σύμβαση. Στην πράξη αυτό σημαίνει ότι είτε η προκήρυξη του διαγωνισμού δημοσιεύθηκε σε εθνικό επίπεδο (σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία ή τους σχετικούς κανόνες) είτε ότι τηρήθηκαν τα βασικά πρότυπα για τη δημοσιοποίηση των συμβάσεων. Βλ. περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τα εν λόγω πρότυπα στο τμήμα 2.1 της προαναφερθείσας ερμηνευτικής ανακοίνωσης της Επιτροπής.

^x Οι προθεσμίες αυτές εφαρμόζονται στις κλειστές διαδικασίες και στις διαδικασίες με διαπραγμάτευση με δημοσίευση προκήρυξης του διαγωνισμού.

^{xi} Οι προθεσμίες αυτές εφαρμόζονται στις κλειστές διαδικασίες και στις διαδικασίες με διαπραγμάτευση με δημοσίευση προκήρυξης του διαγωνισμού.

^{xii} Μπορεί να εφαρμόζεται περιορισμένος βαθμός ευελιξίας στις τροποποιήσεις μιας σύμβασης μετά την ανάθεσή της ακόμη και όταν η δυνατότητα αυτή καθώς και οι σχετικοί λεπτομερείς κανόνες για την εφαρμογή της δεν προβλέπονται με σαφή και ακριβή τρόπο στην προκήρυξη του διαγωνισμού ή στα έγγραφα της διαδικασίας υποβολής προσφορών (βλ. σημείο 118 της υπόθεσης του Δικαστηρίου C-496/99, *Succhi di Frutta*). Αν η δυνατότητα αυτή δεν προβλέπεται στα έγγραφα του διαγωνισμού, επιτρέπονται τροποποιήσεις της σύμβασης αν δεν είναι ουσιώδεις. Μια τροποποίηση θεωρείται ουσιώδης εάν:

- (a) η αναθέτουσα αρχή εισάγει όρους οι οποίοι, εάν αποτελούσαν μέρος της αρχικής διαδικασίας υποβολής προσφορών, θα είχαν επιτρέψει να γίνουν δεκτοί υποψήφιοι διαφορετικοί από αυτούς που έγιναν δεκτοί·
- (b) η τροποποίηση επιτρέπει την ανάθεση της σύμβασης σε υποβάλλοντα προσφορά διαφορετικό από εκείνον που είχε γίνει αρχικά δεκτός·
- (c) η αναθέτουσα αρχή επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής της σύμβασης ώστε να περιλαμβάνει έργα/υπηρεσίες/προμήθειες που δεν καλύπτονταν αρχικά
- (d) η τροποποίηση αλλάζει την οικονομική ισορροπία υπέρ του εργολήπτη κατά τρόπο μη προβλεπόμενο στην αρχική σύμβαση.

^{xiii} Βλ. σημείωση xii ανωτέρω.

^{xiv} Προς το παρόν η μόνη τροποποίηση της αρχικής τιμής που δεν θεωρείται ουσιώδης από το Δικαστήριο αφορά τη μείωση της τιμής κατά 1,47 και 2,94 % (βλ. σημεία 61 και 62 της υπόθεσης C-454/06, υπόθεση *Pressetext*). Στις υποθέσεις T-540/10 και T-235/11, το Γενικό Δικαστήριο έχει δεχθεί δημοσιονομικές διορθώσεις για τροποποιήσεις της αρχικής τιμής για λιγότερο από 2 % .

^{xv} Βλ. σημείωση xii ανωτέρω.

^{xvi} Η έννοια των «απρόβλεπτων περιστάσεων» πρέπει να ερμηνεύεται με βάση το τι θα έπρεπε να έχει προβλέψει μια επιμελής αναθέτουσα αρχή (π.χ. νέες απαιτήσεις που προκύπτουν από την έκδοση νέας ενωσιακής ή εθνικής νομοθεσίας ή από τεχνικές συνθήκες, οι οποίες δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθούν παρά τις τεχνικές έρευνες στις οποίες βασίστηκε ο σχεδιασμός και σύμφωνα με την εξέλιξη της τεχνολογίας). Τα συμπληρωματικά έργα/υπηρεσίες/προμήθειες εξ αιτίας της ανεπαρκούς προετοιμασίας της πρόσκλησης υποβολής προσφορών/έργου δεν μπορούν να θεωρηθούν «απρόβλεπτες περιστάσεις» Βλ. υποθέσεις T-540/10 και T-235/11 (που αναφέρονται ανωτέρω).

^{xvii} Δεν υπάρχει όριο στην περίπτωση της οδηγίας 2004/17/EK. Για τον υπολογισμό του ορίου του 50 %, οι αναθέτουσες αρχές λαμβάνουν υπόψη τους τα συμπληρωματικά έργα/υπηρεσίες. Η αξία αυτών των συμπληρωματικών έργων/υπηρεσιών δεν μπορούν να αντισταθμιστούν από την αξία των ακυρωθέντων έργων/υπηρεσιών. Το ποσό των έργων/υπηρεσιών που ακυρώθηκαν δεν έχει αντίκτυπο στον υπολογισμό του 50 % που είναι το κατώτατο όριο.